

ПРЕПОРЪКИ

Повишаване участието на гражданския сектор при прилагане на европейските образователни политики в областта на обучението на възрастни

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски
социален фонд

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Проект № BG05SFOP001-2.025-0215 „Граждански мониторинг на законодателство и политики при прилагане на европейски законодателни политики“, ПО ПРОЦЕДУРА BG05SFOP001-2.025 ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА БЕЗВЪЗМЕЗДНА ФИНАНСОВА ПОМОЩ ЧРЕЗ ПОДБОР „ПОВИШАВАНЕ НА ГРАЖДАНСКОТО УЧАСТИЕ В ПРОЦЕСИТЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ И МОНИТОРИНГ НА ПОЛИТИКИ И ЗАКОНОДАТЕЛСТВО“, Приоритетна ос № 2 „Ефективно и професионално управление в партньорство с гражданското общество и бизнеса“, финансиран по Оперативна програма Добро управление 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Продължителност на проекта: 17 месеца, от 25.08.2022 г. до 31.12.2023 г.

Обща стойност на проекта: 57 433,54 лв., от които 48 818,51 лв. ЕВРОПЕЙСКО и 8 615,03 лв. национално съфинансирани.

Бенефициент: СНЦ М.О.С.Т.

www.eufunds.bg

ПРЕПОРЪКИ

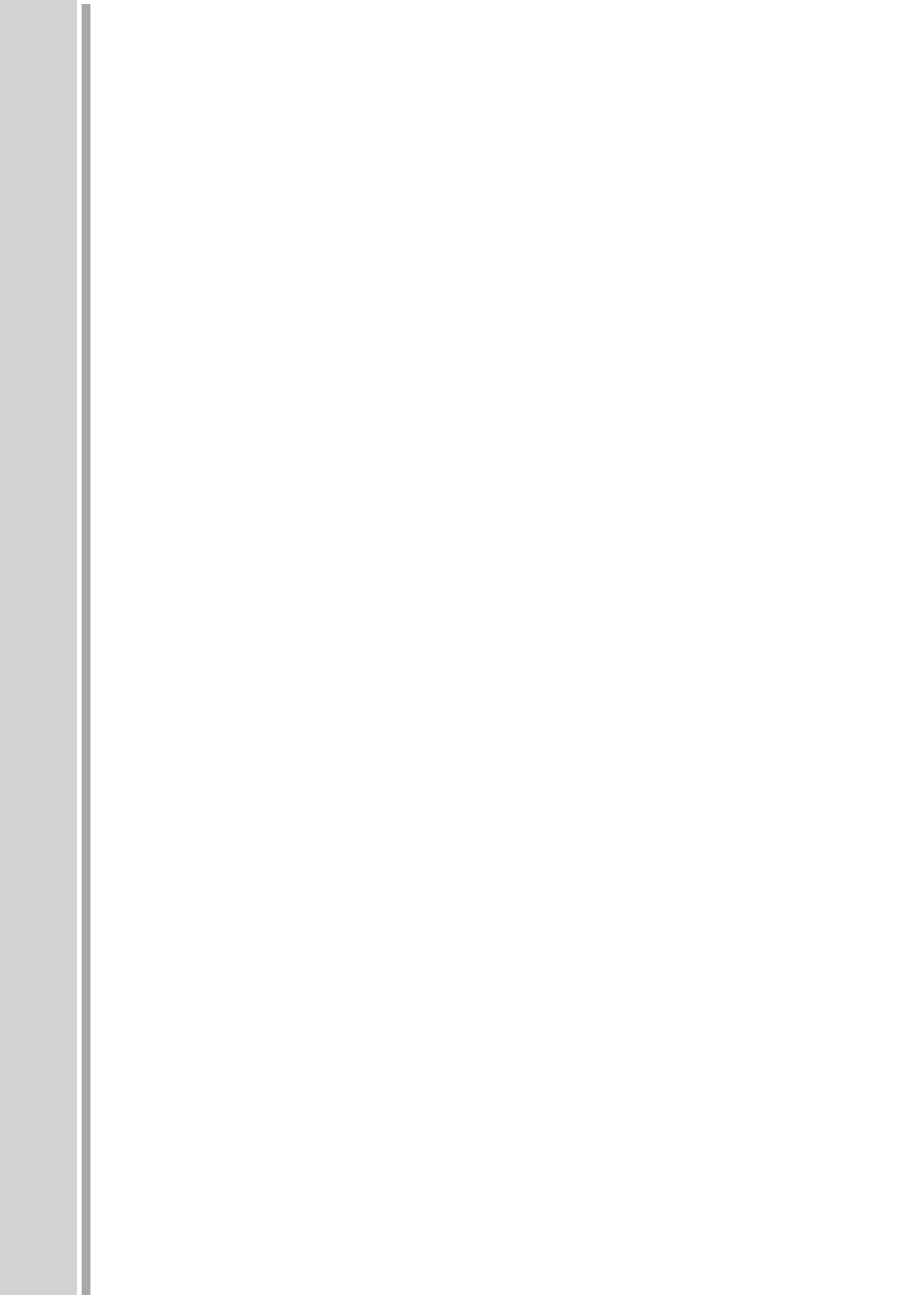
Повишаване участието на гражданския сектор при прилагане на европейските образователни политики в областта на обучението на възрастни

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящите препоръки са формулирани на основата на изготвен анализ на законодателството по отношение участието на гражданския сектор при прилагане на европейските образователни политики у нас в резултат от проучане на:

1. Нормативната база в България по отношение обучението за възрастни;
2. Европейските образователни политики и приоритетите им в областта на обучението на възрастни и прилагането им в България;
3. Участието на гражданския сектор при прилагане на европейските образователни политики в България.

Изведените препоръки са отражение на реалните нужди за оптимизиране на дейността на неправителствения сектор в областта на образованието и обучението, в частност обучението за възрастни, в контекста на специфичната роля, която гражданските организации притежават, а именно да създават потенциал чрез обучение и да задоволяват образователни потребности сред общности и в сфери, които са слабо обхванати или не са в обсега на държавната политика и бизнеса.

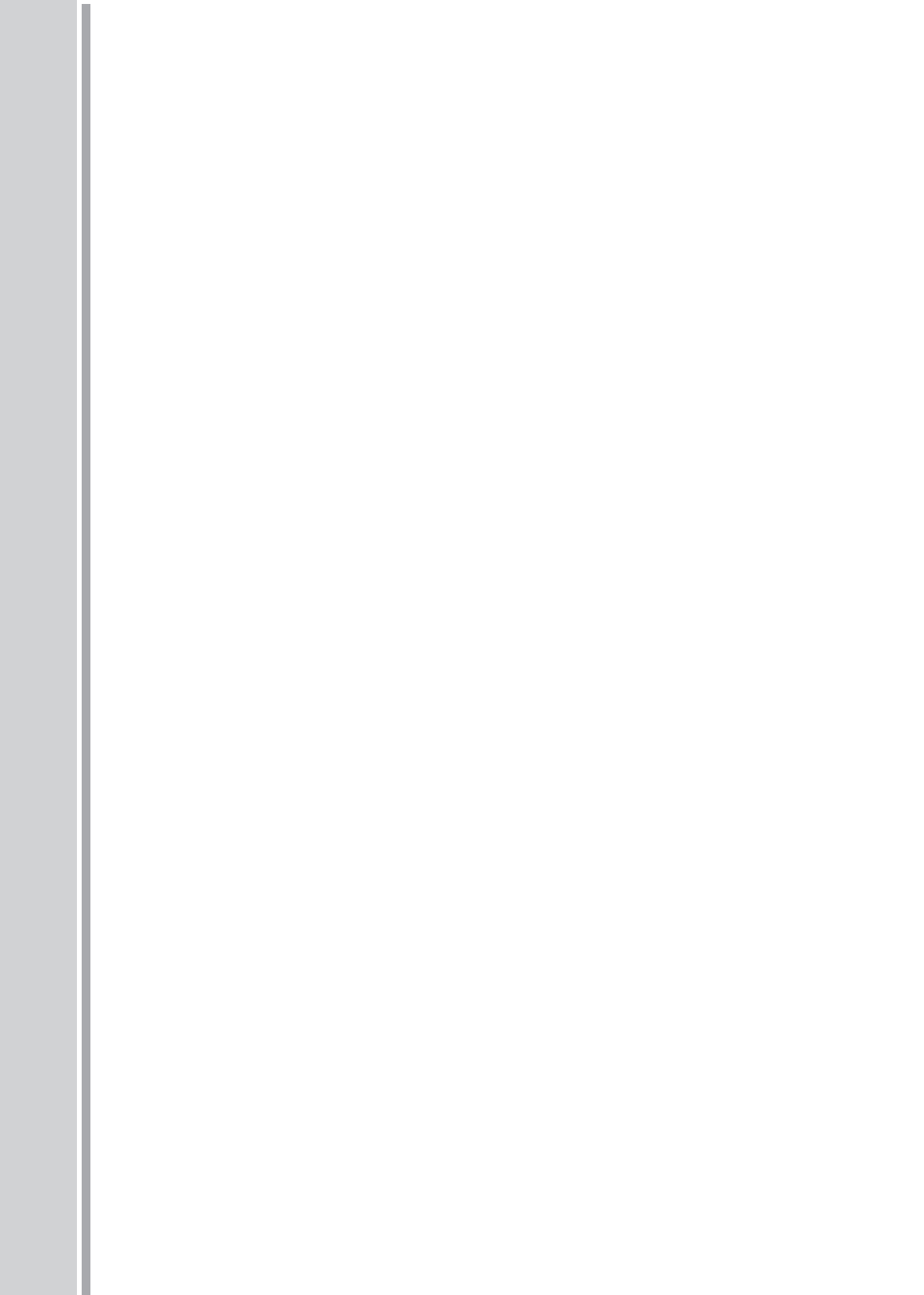

1. ВЪВЕЖДАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД ЗА УЧАСТИЕ НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИЯ СЕКТОР ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОЛИТИКИ.

В стратегически план участието на организации на гражданското общество при прилагане на образователни политики се определя в редица стратегически, програмни и планови документи с различен времеви и целеви обхват, които биха могли да бъдат обособени в няколко основни групи:

- Условия и насоки за кандидатстване в рамките на програми с национално и европейско финансиране;
- Стратегии в областта на образованието и обучението;
- Национални и международни програми за финансиране на дейности и проекти в областта на образованието и обучението;
- Индикативни годишни работни програми и планове в областта на образованието и обучението;

Участието на неправителствените организации се определя в зависимост от специфичния обхват на стратегическите, програмни и планови документи, които определят съответно характера на техните дейности, тяхната продължителност, финансови измерения и целеви групи. Към момента участието на неправителствения сектор може да бъде определено именно на база на съществуващи анализи за изпълнението на оперативни програми, отчети на различни ведомства и справки. С оглед ясното дефиниране и определяне на стратегически приоритети по отношение на приноса на неправителствения сектор в областта на образованието и обучението е необходимо въвеждане на интегриран подход, чрез който да се изгради единна рамка формулираща обхвата и перспективите за участие на гражданското общество в тази сфера.

2. ПРИОРИТИЗИРАНЕ ПОВИШАВАНЕТО НА УЧАСТИЕТО НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В ПОЛИТИКАТА ЗА ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ В ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО.

През 2016 г., едновременно с прехвърлянето на юридическите лица с нестопанска цел в Търговския регистър, с измененията в Закон за юридическите лица с нестопанска цел („Държавен вестник“, бр. 74 от 2016 г.) е регламентирана новата структура Съвет за развитие на гражданското общество.

Понастоящем Съветът се състои от следните членове:

Фондация «БЪЛГАРСКИ ЦЕНТЪР ЗА НЕСТОПАНСКО ПРАВО», юридическо лице с нестопанска цел;

Сдружение «БЪЛГАРСКИ ДАРИТЕЛСКИ ФОРУМ», юридическо лице с нестопанска цел;

Фондация «РАБОТИЛНИЦА ЗА ГРАЖДАНСКИ ИНИЦИАТИВИ», юридическо лице с нестопанска цел;

Фондация «СВЕТЪТ НА МАРИЯ», юридическо лице с нестопанска цел;

Фондация «БЪЛГАРСКИ ФОНД ЗА ЖЕНИТЕ», юридическо лице с нестопанска цел;

Сдружение «АСОЦИАЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ЖУРНАЛИСТИ-БЪЛГАРИЯ», юридическо лице с нестопанска цел;

Фондация «ЗАЕДНО В ЧАС», юридическо лице с нестопанска цел;

Сдружение «БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ», юридическо лице с нестопанска цел;

Сдружение „БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНКСКИ КОМИТЕТ», юридическо лице с нестопанска цел;

Фондация „ЗА НАШИТЕ ДЕЦА», юридическо лице с нестопанска цел

Сдружение „АСОЦИАЦИЯ НА ПАРКОВЕТЕ В БЪЛГАРИЯ», юридическо лице с нестопанска цел;

Сдружение „БЪЛГАРСКА АСОЦИАЦИЯ ЗА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ», юридическо лице с нестопанска цел;

Сдружение „ЕКВИЛИБРИУМ“, юридическо лице с нестопанска цел;

Фондация „КАРИН ДОМ», юридическо лице с нестопанска цел;

Основните функции на Съвета са да:

1. дава становища по всички проекти на нормативни актове, стратегии, програми и планове, които се отнасят до дейността на гражданските организации;
2. координира и следи за изпълнението на Стратегията за подкрепа на развитието на гражданските организации в Република България и Плана за действие по Стратегията;
3. предлага на Министерския съвет план за действие, включително финансов, за изпълнение на стратегията по т. 2 за всяка следваща година и прави преглед и оценка на изпълнението ѝ;
4. събира информация за финансирането на гражданските организации с публични средства с цел определяне на ефективността на отпусканите средства;
5. прави ежегоден преглед на потребностите и проблемите на гражданските организации, както и на техните резултати и постижения;
6. подпомага процеса на взаимодействие между държавната и местните власти и гражданските организации;
7. определя приоритетите и приема правилата и процедурите, както и разпределя средствата за насърчаване и финансова подкрепа на проекти с обществено значение на юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност.¹

1 https://saveti.government.bg/web/cc_1902/1

Съветът организира и осъществява дейността си въз основа на разпоредбите на Закона за юридическите лица с нестопанска цел, правилник за организацията и дейността и следвайки принципите за:

1. партньорство – в своята работа членовете на Съвета се стремят към осъществяване на добро взаимодействие с представителите на държавните институции и помежду си, основано на взаимно уважение и зачитане на различията;

2. публичност и прозрачност – работата на Съвета е организирана въз основа на правила, приети след публично обсъждане; решенията на Съвета се вземат въз основа на прозрачна процедура и при ясно определен механизъм; информацията за работата на Съвета е публична и достъпна;

3. отзивчивост – в осъществяване на своята дейност Съветът следва да отговаря на запитвания и коментари на представители на гражданското общество в разумен срок;

4. ориентация към консенсус – във всеки един аспект от работата си Съветът се стреми към постигане на консенсус с оглед максимално добро обслужване потребностите на гражданските организации;

5. почтеност – членовете на Съвета осъществяват своята дейност безпристрастно, справедливо и честно;

6. недопускане на конфликт на интереси при разпределяне на средства, организиране на консултации или други взаимодействия с гражданските организации;

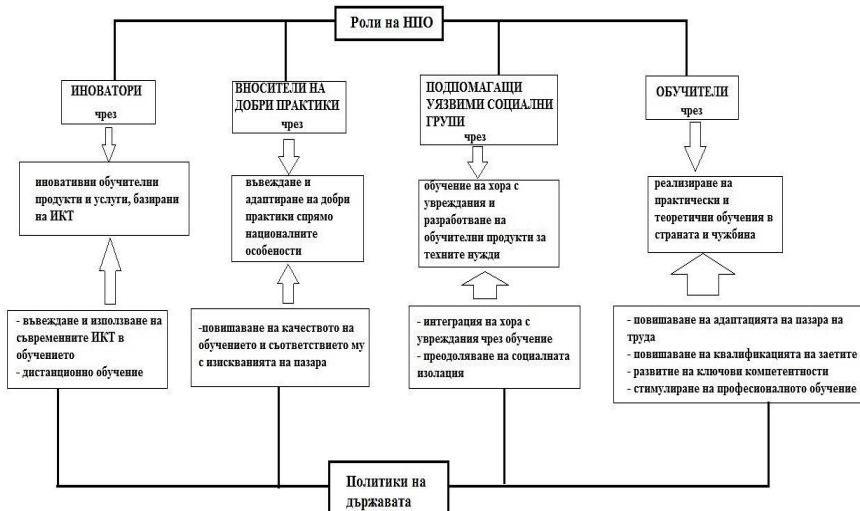
7. политическа неутралност;

8. добросъвестност – членовете на Съвета осъществяват своята дейност въз основа на общото желание и споделена отговорност за работата в полза на гражданските организации;

9. ненамеса в дейността на юридически лица с нестопанска цел – при осъществяване на своята дейност Съветът не може да въздейст-

ва върху независимостта на отделни или на групи юридически лица с нестопанска цел.²

С оглед на ключовата роля по отношение на участието на неправителствените организации в поликата за образование, в частност политиката за обучение на възрастни, като иноватори; вносители на добри практики; подпомагащи уязвими социални групи и обучители, задоволяващ нужди на определени социални групи и общности, до които държавната политика на достига, а бизнесът няма интерес да финансира следва да бъде поставен акцент върху образованието и обучението в дейността на Съвета за развитие на гражданското общество.³

Източник: Куртев, Ради. ОБУЧЕНИЕТО ЗА ВЪЗРАСТНИ В БЪЛГАРИЯ: МЯСТО И РОЛИ НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИЯ СЕКТОР. АДМИНИСТРАТИВНО УПРАВЛЕНИЕ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР: ИНСТИТУЦИОНАЛНА СРЕДА И КАПАЦИТЕТ. София: УНСС 2016

2 ПРАВИЛНИК за организацията и дейността на Съвета за развитие на гражданското общество Приет с ПМС № 214 от 2.09.2019 г., обн., ДВ, бр. 71 от 10.09.2019 г.

3 Куртев, Ради. ОБУЧЕНИЕТО ЗА ВЪЗРАСТНИ В БЪЛГАРИЯ: МЯСТО И РОЛИ НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИЯ СЕКТОР. АДМИНИСТРАТИВНО УПРАВЛЕНИЕ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР: ИНСТИТУЦИОНАЛНА СРЕДА И КАПАЦИТЕТ. София: УНСС 2016

3. АКТУАЛИЗИРАНЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА ПОДКРЕПА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ГРАЖДАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В БЪЛГАРИЯ С АКЦЕНТ УЧАСТИЕТО НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИЯ СЕКТОР В ПОЛИТИКАТА ЗА ОБУЧЕНИЕ ЗА ВЪЗРАСТНИ

Гражданските организации са основен елемент на обществото и имат ключова роля за насърчаване на хората да бъдат активни и отговорни граждани. Те са ключов партньор на държавата и местните власти, защото дават възможност на различни групи в обществото да изразяват своите позиции публично и по този начин подпомагат институциите да вземат информирани решения, основани на анализ на различни гледни точки.

Гражданските организации в България са активни, независими, устойчиви и свързани с хората. Те работят за мобилизиране на гражданите и за създаване на активно гражданско общество, защитават гражданските права, участват активно при изработване на политики и закони и тяхното прилагане, както и при предоставянето на услуги за гражданите.

Стратегията за подкрепа за развитието на гражданските организации в България 2012-2015 има за цел да създаде подходящи условия за развитие на гражданските организации и да стимулира партньорството между тях и институциите на национално и местно ниво. Основната целева група на стратегията са юридическите лица с нестопанска цел, регистрирани по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел.

Стратегията цели да подкрепи организациите:

– Да мобилизират гражданска енергия за осъществяване на информиран дебат по теми от дневния ред на обществото на европей-

ско, национално и местно ниво (в т.ч. по развитието на държавата и институциите, прилагането на закона и т.н.);

– Да представляват и защитават интересите на различни обществени групи;

– Да извършват независими анализи на мерки и действия на властта на всяко ниво и да ги предоставят за ползване от институциите и обществото;

– Да информират обществото и гражданите по актуални теми от дневния ред не само в България и ЕС, но и по света;

– Да са основен носител на доброволчеството и благотворителността.

Мерки и дейности

Мярка 1. Изграждане на работещо партньорство между държавата и гражданските организации

- Създаване на Съвет за гражданското общество към Министър-председателя;

- Подобряване на рамката за отчитане и статистика за гражданските организации;

- Сформиране на работна група от представители на граждански организации и държавни институции за анализ на:

- Закона за юридическите лица с нестопанска цел и дейността на Централния регистър, вкл. дефиниране на ясни критерии за общественополезна дейност на гражданските организации;

- Съществуващите регистри, поддържани от различни министерства, и дефиниране на ясни критерии за делегиране на извършването на услуги или дейности от граждански организации;

-Периодичен анализ и актуализиране на финансовата и правна рамка за гражданските организации в България;

- Формулиране на основни принципи на партньорство с държавата на всяко ниво, вкл. публичност и прозрачност на исканата и даваната подкрепа от държавата.

Мярка 2. Постигане на финансова устойчивост за гражданските организации в България

- Подкрепа и насърчаване на дарителството;

-Създаване на прозрачен механизъм за финансиране на гражданския сектор в България;

- Публикуване на интернет страниците на разпоредителите с бюджетни кредити на изчерпателна и структурирана информация за предоставеното финансиране на гражданските организации и постигнатите от тях резултати;

- Разработване на общи принципи и критерии, валидни за всички разпоредители с бюджетни кредити, които финансират гражданските организации и приемането им с нормативен акт (по примера на Постановление № 121 на Министерския съвет от 2007 г.);

- Анализ на предоставяните средства за подкрепа на юридическите лица с нестопанска цел по консолидираната фискална програма с цел по-ефективно инвестиране на публичните средства;

-Унификация и електронизация на процедурите за кандидатстване за финансиране от държавния бюджет на граждански организации;

- Създаване на Фонд/Фондация за развитие на гражданското общество.

Мярка 3. Създаване на условия за гражданска активност

- Създаване на ясни правила и възможности за гражданско участие като становищата на гражданските организации да станат част от задължителните материали за разглеждане при взимането на решения;

-Подкрепа за доброволчеството в България, вкл. като възможност за стаж на студенти, подкрепа за доброволчески инициативи и приемане на закон за доброволчеството;

- Създаване на условия за включване на гражданското образование в програмата на училища и университети, както и подкрепа за неформални образователни инициативи.⁴

Стратегията за подкрепа за развитие на гражданските организации в България е важен документ по отношение на формулиране на общата рамка в областта на развитие на гражданското общество и създаване на условия за неговото устойчиво функциониране. В този смисъл, актуализирането на Стратегията е от ключова важност както по отношение на развитието и работата на гражданските организации, така и по отношение на работата на Съвета за развитие на гражданското общество, чийто обхват са именно те. Поставянето на акцент върху политиката за образование и обучение, в частност обучението на възрастни, като основен приоритет за развитие на икономика и общество базирани на знанието ще създаде добавена стойност по отношение на ефекта от нейната реализация.

4 <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=775>

4. ОПТИМИЗИРАНЕ НА ФИНАНСИРАНЕТО НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ, РЕАЛИЗИРАЩИ ДЕЙНОСТ В ОБЛАСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО С ОГЛЕД ОСИГУРЯВАНЕ НА ТЯХНАТА УСТОЙЧИВОСТ И НАЛАГАНЕТО ИМ КАТО СТРАТЕГИЧЕСКИ ПАРТНЬОР НА ДЪРЖАВАТА И БИЗНЕСА.

По данни на НСИ, през 2022 г. населението на България вече е 6.45 милиона. Официално, защото реално живеещите в България са не повече от 5.5-5.7 милиона. Според данните на НСИ проблемът с работната сила също не е за подценяване.

Каквото и да си мислим, истината е една - работната ръка в България продължава да намалява. Може да е по малко, може да е през година-две, но процесът е необратим.

Въпреки че амбициите на Европейския съюз по отношение на България през втория програмен период бяха насочени в съвършено друга посока.

Ето какво пише - черно на бяло - в българската секция на сайта на Европейския социален фонд⁵:

„По-добър достъп до работни места и обучение е една от целите на мерките, които се прилагат за подпомагане на безработните лица и младите хора.

ЕСФ насърчава инициативи за учене през целия живот за работници от всички възрасти, които да подобрят тяхната възможност за наемане на работа и да им помогнат да се адаптират към промените на пазара на труда - над 160 000 души ще се възползват от такива инициативи до 2020 година.

Осигурява се подкрепа за предприемачеството и самостоятелната

5 <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=372&langId=bg>

заетост и се влагат инвестиции в нови обществени услуги за заетост.“

В „Доклад за България за 2019 г., придружаващ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Европейския съвет, Съвета, Европейската централна банка и Еврогрупата - Европейски семестър за 2019 г.: оценка на напредъка в структурните реформи, предотвратяването и коригирането на макроикономическите дисбаланси и резултати от задълбочените прегледи в съответствие с Регламент (ЕС) No 1176/2011“ е представена следната информация:

„... Продължаващият икономически растеж оказва положително въздействие върху пазара на труда, въпреки че недостигът на работна ръка и на умения се увеличава. През третото тримесечие на 2018 г. равнището на заетост достигна 73.5 %, което е с 2.8 процентни пункта над най-високото равнище отпреди кризата (70.7 % през 2008 година).

Равнището на безработица намаля до 5.2 % през четвъртото тримесечие на 2018 г., падайки под равнището отпреди кризата (четвърто тримесечие на 2008 г.) и под средната за ЕС стойност от 6.8%.

Абсолютните стойности обаче показват, че работната сила разполага с 200 000 души по-малко отколкото през 2008 година. Този спад на икономически активното население и недостигът на квалифицирана работна сила свиват пазара на труда.

Междувременно някои групи в неравностойно положение продължават да срещат трудности при намирането на работа, а системите за образование и обучение не са добре подготвени, за да посрещнат променящите се нужди на пазара на труда. Даването на приоритет на инвестициите в обучението, повишаването на квалификацията и преквалификацията и в по-доброто приважване на образованието в съответствие с потребностите на пазара на труда ще подкрепи растежа в дългосрочен план“. ⁶

6 Министерство на финансите - https://www.minfin.bg/upload/40372/2019-european-semester-country-report-bulgaria_bg.pdf

Част от гореописаните тенденции в сферата на образованието и обучението се запазват в новия програмен период. Ролята на неправителствените организации в образователните политики се обуславя от приоритетите на Европейския съюз за прилагане на системата за учене през целия живот и необходимостта от пълноценното интегриране и адаптиране на човешките ресурси на пазара на труда.

На етапа на прилагането на политиките неправителствените организации допринасят със своите възможности да осъществяват дейност в интерес на конкретни целеви групи, с малък мащаб и иновативен характер.

Като цяло неправителствените организации, работещи в областта на образованието и обучението реализират дейности, които:

- не носят финансова изгода;

- са концентрирани върху осигуряване на грижа за хора и обществени групи в неравностойно спрямо останалите членове на обществото положение;

- са насочени към защита на определени интереси и социални групи;

- съдействат за разрешаване на обществени проблеми;

- често са с доброволен характер;

- са иновативни и адаптирани към динамичните промени на средата;

- са мотивирани от морални ценности.

Ролята на неправителствените организации при прилагането на политики, свързани с обучението за възрастни, могат да бъдат обособени в четири основни вида:

иноватори,
вносители на добри практики,
подпомагащи уязвими социални групи,
обучители.

А плодовете от дейността им се разпределя в няколко «потребителски кошници»:

- иновативни продукти за обучение, базирани на съвременните ИКТ като интернет сайтове, електронни платформи, портали и други софтуерни продукти;
- наръчници за обучение, справочници с добри практики и информационни материали;
- документални учебни филми;
- разработени и приложени учебни методологии;
- бази данни в сферата на обучението за възрастни;
- нови учебни материали и учебни програми;
- проучвания и анализи за потребностите от обучение, които допринасят за повишаване на съответствието между изискванията на пазара на труда и предоставяните учебни услуги;
- семинари, конференции и други;
- практически и теоретични обучения в други европейски държави;
- обмен на добри практики с цел повишаване на качеството на професионалното образование и обучение;

- подобряване на авторитета и привлекателността на професионалното образование и обучение;
- иновативни подходи и методи за обучение, утвърдени в други държави;
- развитие на чуждоезиковите умения, уменията за работа в мултикултурна среда за участниците в проекти;
- повишаване на достъпа до професионално образование и обучение;
- развитие на професионалната квалификация на възрастните;
- повишаване на адаптацията на пазара на труда и възможностите за намиране на работа или стартиране на самостоятелен бизнес на участниците;
- подпомагане на професионалната реализация чрез обучение на хора с увреждания и хора в социална изолация и разработване на специфични обучителни инструменти спрямо техните нужди;
- повишаване на възможностите за професионална реализация на възрастните участници в проекти;
- стимулиране на сътрудничеството в международен план с институции и организации, работещи в сферата на образованието и обучението;
- налагане на стандарти за качество, утвърдени в други европейски държави.

Важно ограничение пред предоставянето на обучителни услуги за възрастни от НПО и съдействието за реализацията на образователни политики, се явява финансовата неустойчивост.

Налице е финансова зависимост от чуждестранни източници

и алтернативни форми на субсидиране, което създава условия за унифициране на дейностите, осъществявани от НПО в сферата на обучението на възрастни - все повече организации стават доставчици на услуги, за да се възползват от съществуващите възможности за финансиране.

В сферата на предоставянето на услуги НПО разполагат със свобода по отношение на избора и характера на предлагането им. Те имат възможност да реализират дейности, които държавата и бизнеса не осъществяват.

Въпреки това, те не успяват да реализират своя потенциал поради няколко основни причини:

- съществуващи ограничения за осъществяване на стопанска дейност;
- липса на финансови ресурси, която ограничава възможностите им за подготовка и наемане на квалифицирани кадри с подходящи знания, умения и опит;
- ограничено участие в проучвания и различни експертни групи заради „доброволния“ му (т.е. безплатен) характер;
- приоритетно участие в проекти, насочени към маргинализирани групи, които впоследствие не могат заплащат услугите, които получават след приключване на въпросните проекти.

5. ПРЕМАХВАНЕ НА ПРЕЧКИТЕ И ОГРАНИЧЕНИЯТА ПРЕДОПРЕДЕЛЕНИ ОТ “БЪЛГАРСКАТА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ” НА ДОКУМЕНТИ, ОПРЕДЕЛЯЩИ ПРАВИЛАТА ЗА ФИНАНСИРАНЕ И РЕАЛИЗИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИ В СФЕРАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО ОТ НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ.

В края на първия «български» програмен период влиза в сила «Регламент № 1288/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 г. за създаване на „Еразъм +“ - програма на Съюза в областта на образованието, обучението, младежта и спорта и за отмяна на решения № 1719/2006/ЕО, № 1720/2006/ЕО и № 1298/2008/ЕО».

Общата цел на Програма «Еразъм +» е постигането на:

- а) целите на стратегията „Европа 2020“, включително водещата цел в областта на образованието;
- б) целите на стратегическата рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението („ЕСЕТ 2020“), включително съответните критерии;
- в) устойчивото развитие на държави партньори в областта на висшето образование;
- г) общите цели на обновената рамка за европейско сътрудничество по въпросите на младежта (2010–2018 г.);
- д) целта за развиването на европейско измерение в спорта, по-специално масовия спорт, в съответствие с работния план на Съюза за спорта;
- е) популяризирането на европейските ценности в съответствие с член 2 от Договора за Европейския съюз.

Специфичните цели на Програма «Еразъм 3», които държавите членки на ЕС трябва да преследват през програмния период 2014-2020 г. са:

- да се подобри равнището на ключовите компетентности и умения, особено по отношение на тяхната адекватност на пазара на труда и приноса им за сплотено общество, по-специално чрез по-големи възможности за образователна мобилност, както и чрез засилено сътрудничество между сектора на образованието и обучението и пазара на труда;
- на равнището на образователните и обучителните институции да се насърчи подобряването на качеството, иновациите, високите постижения и интернационализацията, по-специално чрез засилено транснационално сътрудничество между доставчиците на услуги в сферата на образованието и обучението и други заинтересовани страни;
- да се насърчи развитието на европейско пространство за учене през целия живот и да се повиши информираността във връзка с това с цел да се допълнят реформите на политиките на национално равнище и да се подкрепи модернизацията на системите на образование и обучение, по-специално чрез засилено сътрудничество в областта на политиките, по-добро използване на инструментите на Съюза за прозрачност, признаване и разпространение на добри практики;
- да се засили международното измерение на образованието и обучението, по-специално чрез сътрудничество между Съюза и институции на държави партньори в областта на професионалното образование и обучение и във висшето образование, чрез увеличаване на привлекателността на европейските институции за висше образование и подкрепа на външните действия на Съюза, включително неговите цели за развитие, посредством насърчаване на мобилността и сътрудничеството между Съюза и институциите за висше

- образование на държави партньори и целенасочено изграждане на капацитет в държави партньори;
- да се подобри преподаването и изучаването на езици и да се насърчава широкото езиково многообразие в Съюза и межкултурната осведоменост;
 - да се насърчат високите постижения в преподаването и научноизследователската дейност в областта на европейската интеграция;

Актуализация на ръководствата за изпълнението на „Еразъм+“ в европейски мащаб започва да се появява едва ли не на всеки четири месеца. По принцип духът и философията са запазени, но в частност непрекъснатата промяна на т. нар. подробности от пейзажа, примерно - условия за кандидатстване, допустими кандидати, допустими партньори, критерии за оценка, начини на отчитане, схеми за разплащане и т.н. - стават постоянен източник на „паразитен шум“ и недоверие, които демотивират част участниците и повишават нивата на евроскептицизма.

Обемът на „четивата“ е огромен. Трудно може да бъдат открити указания за кандидатстване, чиито обеми да са по-малки от 130-150 страници. И то написани по такъв начин, че само тесни специалисти по този тип професионален жаргон могат да разберат за какво наистина става дума.

Българските интерпретации на оригиналните документи, вместо да улесняват участниците и да отпушват процесите, постигат точно обратната цел - затрудняват процесите, ограничават броя на участниците от неправителствения сектор и ги принуждават да разработват проекти, които отговарят на европейските изисквания, но нямат много общо с българската действителност. „Сред основните проблеми, ограничаващи участието на нестопанските организации в реализация на политики за обучение за възрастни в България е финансовата устойчивост. Липсата на финансови ресурси, тяхното неравномерно усвояване във времето, както и характера

на финансиране оказват силно влияние върху нестопанските организации, предоставящи обучителни услуги и предопределят развитието им в насоки, които не позволяват разгръщане на възможностите за пълноценна реализация на тяхната дейност”⁷.

Онагледяваме казаното дотук с още един пример. Този път - от официалния уебсайт на Европейския съюз⁸: „Ръководството за програма „Еразъм+“ (версия 3 от 12.5.2021 г.), включително поправката от 12.5.2021 г., е неразделна част от поканата за представяне на предложения по „Еразъм+“ за 2021 г., публикувана на 25.3.2021 г., и поправката на поканата, публикувана на 1.6.2021 г.

Организациите и институциите, които искат да кандидатстват за финансиране в рамките на тази покана, трябва да отговорят на условията за участие и финансиране, посочени в ръководството.

Ръководството съдържа информация за:

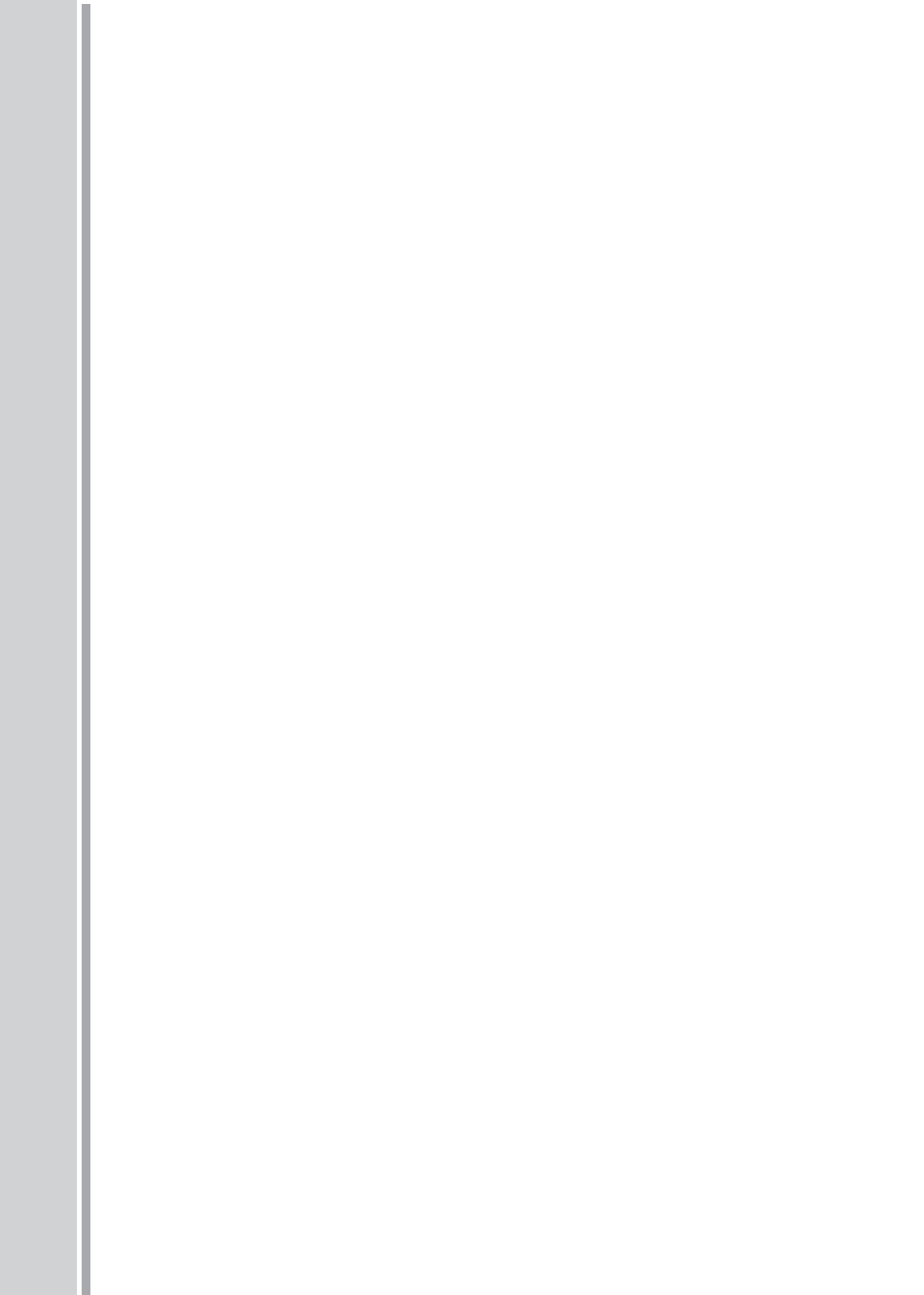
- приоритетите на програмата;
- действията, които ще се подкрепят;
- наличното финансиране за различните действия;
- критериите за участие.“

След което, в официалния сайт на Европейския съюз, човек може да открие общо... 17 версии на „Ръководството за Програма „Еразъм+“ - две за 2021 г. и цели 15 - за седемте години на втория програмен период. Като върхът е изкачен на два пъти - през 2018

⁷ Куртев, Ради. Подобряване на механизмите за финансиране на нестопански организации предоставящи обучителни услуги. *Докторантски четения. Публичната администрация в европейска перспектива: Първа есенна академия, София, УНСС, 2014 г.*

⁸ Европейска комисия - Erasmus+ - Ресурси и инструменти - Ръководство за програмата - (https://wayback.archive-it.org/12090/20210928062609/https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/programme-guide_bg)

и 2020 г. - когато са пуснати в обръщение общо 6 версии на ръководството. Всяка от които е в обем от 360-370 страници средно.

6. РАЗШИРЯВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИ НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ ЧРЕЗ „ПРОГРАМА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ” И „ПРОГРАМА РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ”.

Българската интерпретация на европейските образователни политики през периода 2014-2020 г. е сведена до две основни задачи на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“:

-да бъде сред ключовите инструменти за постигане на целите, приети от България в границите на Стратегията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж (Стратегията “Европа 2020”);

-да служи като ефикасно средство за прилагане на политики по сближаване, съгласно дневния ред на национално и общностно равнище.

Основните цели на ОПНОИР са достатъчно ясно дефинирани:

-повишаване на инвестициите за наука и научни изследвания до 1.5% от БВП;

-намаляване на процента на преждевременно напусналите училище до под 11 на сто;

-увеличаване на процента на завършилите висше образование до 36% от хората между 30 и 34 годишна възраст.

Изпълнението на дейностите протича по пет приоритетни оси:

Приоритетна ос 1 - «Научни изследвания и технологично развитие» е с бюджет в размер на 430.3 млн. лв., осигурени от Европейския фонд за регионално развитие.

Основният приоритет е повишаване качеството на научните

изследвания и развитието на иновациите.

Националната цел е постигане на устойчив растеж чрез целенасочени инвестиции в приоритетни научни направления, квалифицирани изследователи и изобретатели и атрактивна научна среда. Тази цел трябва да бъде постигната чрез:

Центрове за компетентност;

Центрове за върхови постижения;

Научна инфраструктура;

Развитие на регионална интелигентна специализация;

Международно сътрудничество

Приоритетна ос 2 - «Образование и учене през целия живот» е с бюджет в размер на 532.2 млн. лв., осигурени от Европейския социален фонд.

Тази приоритетна ос е пряко свързана с третата основна цел на ОПНОИР - подобряване достъпа до висше образование и увеличаване дела на завършилите висше образование сред 30-34 годишните до 36 процента.

Разработени са четири инвестиционни приоритета:

Качество на училищното образование;

Достъп до и качество на висшето образование;

Учене през целия живот;

Професионално образование и връзка с пазара на труда.

Приоритетна ос 3 - «Образователна среда за активно социално приобщаване» е с бюджет от 229.2 млн. лв., осигурени чрез Европейския социален фонд.

Ключовата цел на тази ос е изграждане на образователна среда, насърчаваща разгръщането на потенциала на всяко дете и ученик за личностно развитие, както и успешна реализация и социализация. Залага се и на ефективната интеграция в образователната система на деца, ученици и младежи от етническите малцинства, със специални образователни потребности и от други уязвими групи.

Инвестиционните приоритети са два:

Активно включване;

Социално-икономическа интеграция.

Приоритетна ос 4 - „Техническа помощ“ е с бюджет от 48.7 млн. лв., осигурени чрез Европейския социален фонд.

С подкрепата на дейностите по тази приоритетна ос се цели:

надграждане на административния капацитет на Управляващия орган,

повишаване уменията на бенефициентите за управление и отчитане на проекти по програмата,

провеждането на различни проучвания, оценяващи въздействието на предвидените мерки по ОПНОИР,

обезпечаване на подготовката на програмен период 2021-2027 г.,

изпълнение на дейностите по информиране и публичност с цел максимална прозрачност на интервенциите и постигнатите резултати.

Приоритетна ос 5 - „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“ е с бюджет 109. 5 млн. лв., осигурени от Европейския социален фонд.

Става дума за допълнителни средства, произтичащи от

Инструмента на Европейския съюз за възстановяване, инвестирани през 2021 г. за преодоляване на социалните последици от пандемията от COVID-19 (2020-2022 г.) и за подготовка за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката (средства по линия на REACT-EU).

Подкрепата по тази приоритетна ос е насочена към недопускане прекъсването на образователния процес и на приобщаващото образование в условията на кризи, осигуряване на условия за ефективност на образованието, противодействие на риска от отпадане в ситуация на обучение от разстояние.

Инвестиционният приоритет е само един: преодоляване на последиците от извънредното положение, предизвикано от пандемията от COVID-19, и подготовка за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката.⁹

Бюджетът на ОПНОИР (2014-2020 г.) е 1 349 999 954.93 лв., от които 1 163 934 339.18 лв. финансиране от ЕС и 186 065 615.75 лв. - национално съфинансиране.

9 Министерство на образованието и науката - Изпълнителна агенция «Програма за образование» - <https://sf.mon.bg/?go=page&pageId=313>

Изпълнение по програми

Програма	Бюджет на програмата			Проекти		Договорени средства **			
	Общо	Финансирани от ЕС	Финансирани от НФ	Брой подадени проекти	Брой сключени договори	Общо	БФП	% *	Финансирани от ЕС
ОПТИ	3 499 221 686.86	2 974 338 427.66	524 883 259.20	82	76	5 223 972 445.31	3 625 615 724.91	103.61	3 081 772 786.66
ОПОС	3 392 711 947.51	2 883 805 148.79	508 906 798.72	595	389	5 058 306 052.09	3 836 543 051.86	113.08	3 259 872 399.18
ОПРР	3 147 473 130.72	2 694 742 845.66	452 730 285.06	891	777	3 277 033 721.55	3 116 982 551.73	99.03	2 668 824 399.59
ОПИК	3 250 311 456.67	2 822 997 954.96	427 313 501.71	46 274	33 494	4 191 850 898.55	3 198 306 818.06	98.40	2 756 480 625.95
ОПНОИР	1 349 999 954.93	1 163 934 339.18	186 065 615.75	996	375	1 401 681 789.58	1 401 681 789.58	103.83	1 207 863 698.21
ОПРЧР	2 694 052 920.74	2 371 517 893.74	322 535 027.00	11 789	4 401	2 698 330 659.38	2 675 866 779.61	99.32	2 347 633 796.84
ОПДУ	548 550 172.07	466 267 646.23	82 282 525.84	967	705	535 610 339.78	535 610 339.78	97.64	455 268 789.57
ОПХ	316 603 248.00	280 426 628.00	36 176 620.00	552	548	316 601 159.62	316 601 159.62	100.00	280 424 676.76
ОПМСП	199 494 660.00	199 494 660.00	0.00	1	1	199 494 660.00	199 494 660.00	100.00	199 494 660.00
ПМДР	203 969 300.11	158 075 044.76	45 894 255.35	1 405	785	253 513 808.83	178 050 590.96	87.29	137 430 854.44
ПРСР (за мерки по чл. 96, т.2 от ЗПЗП)	6 000 577 726.23	4 865 437 610.06	1 135 140 116.17	31 245	13 696	5 376 056 313.03	4 586 556 099.29	76.44	3 905 375 144.20
ОБЩО:	24 602 966 203.84	20 881 038 199.04	3 721 928 004.80	94 797	55 247	28 532 451 847.72	23 671 309 565.40	96.21	20 300 441 831.40

Източник: <https://2020.eufunds.bg/bg/0/0/ProgrammeGroups?programmeGroupId=%2B9feukjWJqVcXzCjt54w%3D%3D>

Другият важен сегмент от политиката „Учене през целия живот“ - професионалното образование и обучение (ПОО), но вече с амбицията за превръщането му в гаранция за заетост и конкурентоспособност - е „под шапката“ на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

Водещо е Министерството на труда и социалната политика - чрез Главна дирекция „Европейски фондове, международни програми и проекти“ (ГД ЕФМПП), а роля на топла връзка между държавната администрация, неправителствения сектор и реалния бизнес е разпределена на Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО).

Общият бюджет на програмата е 2 694 052 920.74 лв., от които финансирането от Европейския съюз е в размер на 2 371 517 893.74 лв., а националното съфинансиране - 322 535 027.00 лева.

През програмния период по Оперативна програма „Човешки ресурси“ са отворени 268 процедури, по които са подадени общо 11 789 проекта и са сключени 4401 договора. Изплатени са близо 90% от договорените средства, което - на фона на някои други оперативни програми - си е успех.

Според Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014-2020 г. състоянието, в което професионалното образование и обучение (ПОО) „влиза“ в новия програмен период никак не е добро.

От една страна в документа се признава дългогодишната му история, трайно установените традиции, всеобхватността на законата и подзаконата нормативна уредба, както и стабилно изградената мрежа от институции.

Всъщото време обаче авторите на стратегията идентифицират редица проблеми, голяма част от които изискват спешна и радикална реформа на системата с цел преодоляване недоверието на работодателите и на учащите към качеството и приложимостта на професионалното образование и обучение и свеждане до минимум на несъответствието между влягани средства и реализирани ползи.

„Привлекателността на ПОО зависи от неговото качество и ефективност - наличието на висококвалифицирани учители и обучители, съответствието с потребностите на пазара на труда и възможностите за продължаване на образованието.

Системата за професионално образование и обучение в България все още не може да осигури необходимите знания, умения и компетентности, които се търсят на пазара на труда. В процес на разработване е система за прогнозиране на потребностите от работна сила с определени характеристики.

Тази система трябва да предоставя информация за бъдещите потребности на пазара на труда от знания, умения и компетентности, които да се отчитат адекватно в процесите на планиране на професионалното образование и обучение“, се казва още в Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014-2020 година (стр. 32-33).

Целите, които държавата си поставя в тази сфера чрез Стратегията, са три:

Превръщане на професионалното образование и обучение (ПОО) в привлекателна и ефективна възможност за учене;

Повишаване на пригодността за заетост на завършилите ПОО;

През 2020 година делът на придобилите степен на професионална квалификация в широките области „Информатика“, „Техника“, „Производство и преработка“ и „Архитектура и строителство“ да бъде най-малко 60 процента.

В този контекст участието на неправителствените организации в сферата на образованието и обучението е слабо застъпено както по отношение на възможностите за участие в рамките на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, така и в рамките на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

По ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ през програмния период 2014-2020 г. резултатите - от гледна точка участие на неправителствения сектор в усвояването на средствата - са повече от скромни (данните са обобщени за целия период).

За целия период за сключени общо 158 договора със 137 бенефициента. Общата стойност на безвъзмездната финансова помощ е 237.827 млн. лв., национално съфинансиране не е предвидено.

В изпълнението на договорите, бенефициентите са включили над 500 изпълнители (по някои проекти такива няма, по други са по 7-8 търговски дружества), от които не повече от 10-15% са неправителствени организации.

Според обобщените резултати, през периода 2014-2020 г. по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ са сключени 2799 договора с 2257 бенефициента. Общият размер на безвъзмездна финансова помощ е 762.347 млн. лв., а общата стойност на програмата - заедно с националното съфинансиране е 774. 226 млн. лева.

По принцип, в тематично отношение всяка приоритетна ос на ОПРЧР има не само допирни точки, но и общи приложни полета както с ОПНОИР, така и с широко отвореното ветрило на европейската политика „Учене през целия живот“.

В рамките на приоритетни оси Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване, Подобряване достъпа до заетост и качеството на работните места, Подкрепа за преодоляване на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19, и подготовката за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката участието на структурите на гражданското общество също е слабо застъпено.

С оглед на гореизложеното и важната роля на неправителствения сектор по отношение на прилагането на европейските образователни политики, следва да се предвидят разширени форми на участие на организациите на гражданското общество в рамките на програма „Програма за образование“ и „Програма Развитие на човешките ресурси“.

7. СЪЗДАВАНЕ НА НОРМАТИВНО ОСНОВАНИЕ ЗА РЕГИСТРИРАНЕ НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ, РАБОТЕЩИ В ОБЛАСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО В ОБЩОДОСТЪПЕН ЕДИНЕН ИНФОРМАЦИОНЕН ПОРТАЛ

Приносът на неправителствения сектор при реализацията на политиката в областта на образованието и обучението, в частност обучението за възрастни се характеризира със специфични предимства, които правят организациите на гражданското общество незаменим партньор. Липсата на яснота по отношение на техния брой, специфика на дейността им в различните области на образованието и обучението, тяхната структура, създава затруднения при организирането на мрежи от заинтересовани страни или при намирането на подходящи партньори от гражданския сектор. Информация за видовете неправителствени организации, техния статус и сфера на дейност е налична в различни портали, които обаче не се характеризират с изчерпателност, тъй като регистрацията в тях е на доброволен принцип.

Според законодателните промени, от 1 януари 2018 г. регистрацията на неправителствените организации „излиза“ от фирмените отделения на окръжните съдилища и „влиза“ в Агенцията по вписванията. А базата данни с легитимните и действащи НПО - от Министерството на правосъдието и БУЛСТАТ, в Търговския регистър.

Въпреки проблемите с новата процедура по регистриране и пререгистриране, продължили около година, от ремонта на ЗЮНЛЦ през 2016 г. до влизането в сила на новите „регистрационни“ разпоредби през 2018 г., броят на неправителствените организации в България вече е над 50 000 „бройки“, от които над 38 000 сдружения и близо 7000 фондации.

Колкото и странно да е, през 2020 г., когато през март пандемията стовари върху цивилизацията всички възможни проблеми,

положението на неправителствения сектор изглежда по-скоро добро: прясно регистрирани – 1300 НПО, успешно пререгистрирани за годината - 2700 НПО, успешно пререгистрирани от 2018 г. насам - 16 000, общ брой на вече пререгистрираните НПО - 20 000 „бройки“.

Равносметката сред трите пандемични години е по-скоро оптимистична.

Към края на 2021 г. общият брой на НПО, регистрирани в Агенцията по вписвания, надвишава 23 000 „бройки“.

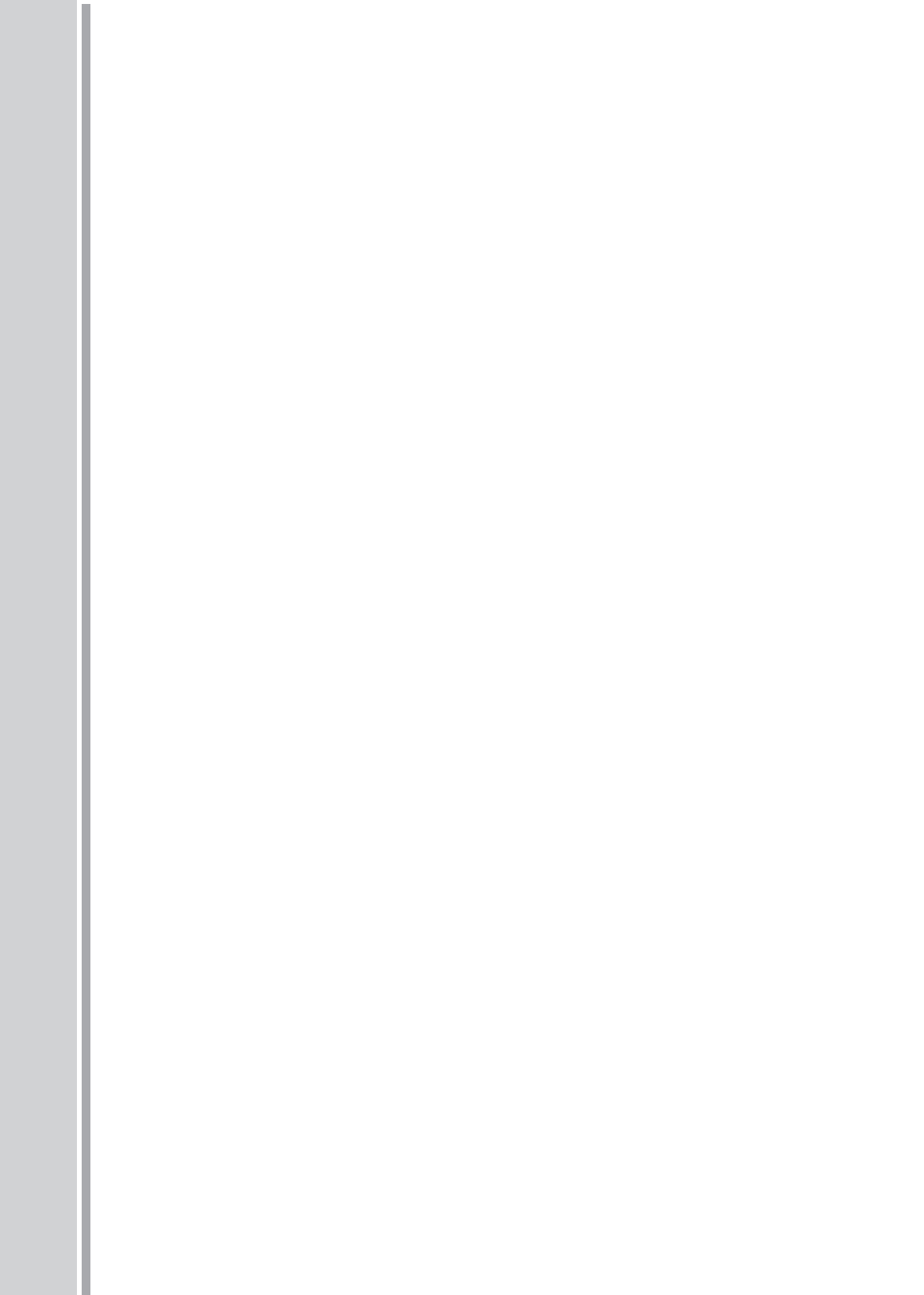
По данни на Националния статистически институт, през 2021 г. финансови отчети са подали общо 13 736 неправителствени организации.

А по данни на Информационния портал за неправителствените организации в България (<https://www.ngobg.info/>) към месец май 2023 г. - в него доброволно са се регистрирали 14 311 неправителствени организации, работещи в следните направления:

- ✓ браншови организации - 140 НПО;
- ✓ етнически въпроси - 146 НПО;
- ✓ законодателство, застъпничество, публични политики - 897 НПО;
- ✓ защита на човешките права - 360 НПО;
- ✓ здравеопазване, права на пациента - 1028 НПО;
- ✓ клубове по интереси - 172 НПО;
- ✓ култура и изкуство - 4483 НПО;
- ✓ международни и европейски въпроси, политики и изследвания - 370 НПО;
- ✓ местни инициативни групи (МИГ) - над 100
- ✓ младежки въпроси, политики и изследвания - 539 НПО;
- ✓ насърчаване на дарителството/доброволчеството - 276 НПО;
- ✓ насърчаване на икономическото развитие - 403 НПО;
- ✓ образование - 2919 НПО;
- ✓ околна среда - 486 НПО;

- ✓ проблеми на децата - 372 НПО;
- ✓ проблеми на жените, джендър въпроси - 113 НПО;
- ✓ професионални организации - 134 НПО;
- ✓ развитие на местните общности, квартални организации - 183 НПО;
- ✓ социални услуги - 762 НПО;
- ✓ ИТ развитие - 96 НПО;
- ✓ предоставяне на дарения/грантове - 58 НПО;
- ✓ читалищни дейности - 151 НПО;
- ✓ физическо възпитание и спорт - 5408 НПО;
- ✓ друго - 447 НПО.

Активното развитие на сектора допълнително аргументира нуждата от създаване на общо дигитално пространство, което да обединява гражданските организации в една мрежа и да създава условия за улеснен достъп до тях.

8. СЪЗДАВАНЕ НА СТИМУЛИ ЗА УЧАСТИЕТО НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМАТА НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

В Регистъра на Националната агенция за професионално образование и обучение са вписани общо 1610 центъра за професионално образование (ЦПО), от които:

- активни - 904 ЦПО;
- прекратени - 706 ЦПО;
- с временно отнет лиценз - 0 ЦПО.

Според регистрацията и характера си, неправителствените организации, присъстващи на този „пазар“ със собствени центрове за професионално обучение, са:

- 218 сдружения, от които 112 активни;
- 30 фондации, от които 20 активни.

Или казано по-друг начин, в системата на професионалното образование и обучение, мястото на неправителствените организации е по-скоро скромно. От 904 центъра за професионално обучение само 132 да са собственост на неправителствени организации даже е пренебрежимо малко. А би трябвало да е точно обратното.

По дефиниция структурите на гражданското общество са интердисциплинарни, способни са да виждат пръснатата мозайка в нейния завършен вид и - за разлика от фирмите с ЦПО в реалния бизнес - те не са принудени да гонят високи приходи и да воюват за нови пазари.

Дейността на неправителствените организации, работещи в областта на образованието и обучението се характеризира със специфични предимства като:

- Задоволяване на потребности на малки целеви групи в конкретни микрообщности и решаване на техните образователни проблеми на локало ниво;
- Справяне с образователни предизвикателства в сфери и сред общности, където държавната политика е неефективна;
- Реализиране на обучителни дейности области, финансово неизгодни за бизнеса.

9. СЪЗДАВАНЕ НА ЕДИНЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ПУБЛИЧНАТА СФЕРА В ОБЛАСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО: СЪЗДАВАНЕ НА НОРМАТИВНО ОСНОВАНИЕ ЗА ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ВКЛЮЧВАНЕ НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В ПРОЦЕСА ПО ОБСЪЖДАНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТИ

Неправителственият сектор е ценен партньор на държавата и бизнеса по отоншение на неговата роля в процеса по формулиране и прилагане на образователни политики. Характерът на функциониране на неправителствените организации и техните цели, партньорски мрежи и форми на взаимодействие между тях им отреждат ключово място в изпълнението на специфични дейности за образование и обучение.

Ролята на гражданския сектор е подчертана в разработения от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) специален анализ, който разглежда пет основни принципа на сътрудничество между държавите и НПО:

- прозрачност,
- отчетност,
- легитимност,
- качество,
- ефективност.

Докато прозрачността осигурява по-доброто разбиране за функционирането на управлението, отчетността е свързана в по-голяма степен с контрола, а легитимността с представителството.

Качеството се свързва с информационната осигуреност, а ефективността - с доброто функциониране на законодателната уредба.

Анализът на ОИСР представя три основни модела на сътрудничество на държавните институции с представители на гражданското общество.

1. Процес на информиране, който способства за повишаване на знанията на гражданите относно формулираните политики и създава основа за тяхното активно включване чрез компетентно мнение.
2. Процес на консултиране, който е насочен към допитване по конкретни въпроси чрез създаване на работни групи, писмени запитвания, дебати и други. Казано по-кратко - директно включване на НПО във формулирането на политики. Основната характеристика на този процес е неговата откритост.
3. Активно включване, което се състои в предоставяне на възможност за представителите на гражданското общество да правят предложения и да инициират промени в политиката като равнопоставен партньор на правителството.

В рамките на Европейския съюз, международните НПО са ключов актьор в борбата със социалното изключване и бедността. Те осъществяват регулярен диалог с институциите на ЕС с оглед осигуряване на по-доброто реализиране на инициативи и прилагане на политики в страните-членки.

На ниво ЕС, гражданското представителство се осъществява чрез два механизма - институционализиран и деинституционализиран.

Съществуват и утвърдени механизми за участие на представители на неправителствения сектор в процесите на консултиране.

Участието на неправителствени организации в разработването на стратегически документи с въздействие в сферата на обучението за възрастни способства - от една страна - за повишаването на качеството на разработваните образователни политики, тяхното съответствие с обществените интереси и нужди. А от друга страна благоприятства активното въвличане на неправителствени организации в този процес, повишавайки степента на неговата легитимност.¹⁰

10 Citizens as Partners: Information, Consultation and Active Participation in Policy-Making, OECD, 2001

10. ХАРМОНИЗИРАНЕ НА СТРУКТУРИТЕ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО С ТЕЗИ В ОСТАНАЛИТЕ ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ: ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА БАРИЕРИТЕ ПРЕДОПРЕДЕЛЕНИ ОТ НАЛИЧИЕТО НА ЮЛНЦ В ОБЩЕСТВЕНА И ЧАСТНА ПОЛЗА

Българското законодателство урежда функциите, дейността и структурата на организациите на гражданското общество. Според «ресорния» Закон за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ), по форма става дума за сдружения и фондации, а по статут - в обществена и в частна полза.

Сдружението е обединение на физически и/или юридически лица за постигане на нестопанска цел.

Фондацията е организация, на която е предоставено имущество за постигане на нестопанска цел.

За разлика от юридическите лица с нестопанска цел в частна полза, НПО в обществена полза разходват имуществото си за:

- развитието и утвърждаването на гражданското общество, гражданското участие и доброто управление;
- развитието и утвърждаването на духовните ценности, здравеопазването, образованието, науката, културата, техниката, технологиите или физическата култура;
- подкрепа за деца, за хора с увреждания и за лица и общности в риск от социално изключване;
- защитата на човешките права или на околната среда;
- за други цели, определени със закон.

Различният статут на организацията, определя и различния обем на нейните законови права и задължения.

По закон, НПО в обществена полза имат голямата «привилегия» държавата да насърчава дейността им чрез редица данъчни,

финансови, икономически, кредитно-лихвени и митнически облекчения, предвидени в съответните закони:

- ✓ Помощите и даренията, които получават са необлагаеми. Предвидени са и данъчни облекчения за дарителите - 5% за физическите лица и 10% за юридическите лица върху дарената сума;
- ✓ Не дължат данък наследство, когато в тяхна полза бъде направено завещание;
- ✓ Получават финансираня по ред, предвиден в съответните специални закони:
 - в определени случаи, само НПО в обществена полза имат право да кандидатстват за финансиране по програми на Европейския съюз;
 - НПО в обществена полза могат да наемат общински имоти без търг или конкурс;
 - в изрично посочени от законодателя случаи, даден вид дейност трябва да се извършва само от НПО в обществен ползаа, например - училищните настоятелства.

Изборът дали една НПО ще е в частна или обществена полза е задължение на учредителите, а волята им се „фиксира“ и в устава на организацията, и в Търговския регистър (до неотдавна - в Регистъра по ЗЮНЛЦ, поддържан от Министерството на правосъдието).

Читалищата, профсъюзите, вероизповеданията и политическите партии са отделни форми на обединения на гражданите, които се различават както по отношение на предмета на извършваната дейност, така и по поставените цели. Именно тези специфики са основанието за приемане на различни нормативни актове, които регулират съответния вид организация.

В преходните и заключителните разпоредби на ЗЮНЛЦ изрично е поставено изискване организациите, които имат за цел извършването на политическа, синдикална и религиозна дейност, да се уреждат с отделен закон.

Според Закона за народните читалища - този тип НПО са традиционни самоуправляващи се български културно-просветни сдружения в населените места, които изпълняват и държавни културно-просветни задачи. В тяхната дейност могат да участват всякакви физически лица без оглед на ограничения на възраст и пол, политически и религиозни възгледи и етническо самосъзнание. Те са особен вид ЮЛНЦ, на които са възложени специални културно просветни функции.

Според Кодекса на труда - синдикалните организации съществуват, за да защитават правата на трудещите се и да представляват техните интереси. Макар според КТ те да се регистрират като сдружения с нестопанска цел, синдикалните организации са отделен вид юридически лица и по силата на закона имат различни цели и задължения от класическите НПО.

Според Закона за политическите партии, този тип организации са доброволни сдружения на български граждани с изборителни права, които съдействат за формиране и изразяване на политическата воля на гражданите чрез избори или по други демократични начини.

Ако възникнат проблеми, неуредени в ЗПП, за тяхното решаване се ползват разпоредбите на ЗЮЛНЦ. Факт, който според законодателя и съдебната практика не превръща политическите партии в класически сдружения с нестопанска цел. Причината е, че по Конституция и закон - за разлика от НПО, читалищата, религиозните и синдикални организации - партиите имат право да си поставят политически цели и да извършват политическа дейност.

Според Закона за вероизповеданията, религиозната общност е доброволно обединение на физически лица за изповядване на дадена религия, извършване на богослужение, религиозни обреди и церемонии. А религиозната институция е юридическо лице, което има устав, ръководни и контролни органи. Регистърът на вероизповеданията със статут на юридически лица е публичен и се води от Софийския градски съд.

През 1995-2003 г., когато на практика започва и завършва процесът по присъединяване на България към Европейския съюз, в това число - получаване на покана за преговори, получаване на пътна карта за преговори, отваряне и затваряне на 24-те преговорни глави - в България е имало около 16 000 неправителствени организации.

До 2001 г., НПО са регистрирани по Закона за лицата и семейството (обн. ДВ, бр. 182 от 9 август 1949 г., в сила от 10 септември 1949 година).

Според този нормативен акт, юридическите лица с нестопанска цел са само два вида - сдружения и фондации.

Актуалният Закон за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ) е обнародван в „Държавен вестник“, бр. 81 от 2000 г. и влиза в сила на 1 януари 2002 година.

От тази дата нататък, НПО вече се делят не само по вид, но и по качество. В смисъл такъв, че те пак остават в рамките на познатата форма - сдружения и фондации, но едновременно с това са длъжни да заявят и втория си отличителен белег - дали са в обществена или в частна полза.

Наличието на неправителствени организации в частна и обществена полза, характерно за България създава допълнителни бариери по отношение на възможностите за кандидатстване за финансиране по проекти, именно поради селективния характер на програмите, предоставящи финансиране на едните или другите организации, които в крайна сметка са все представители на нестопанския сектор.

11. РАЗВИТИЕ НА ПРАКТИКИТЕ НАЛОЖЕНИ ОТ МЕСТНИТЕ ИНИЦИАТИВНИ ГРУПИ В ОБЛАСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО

Практиката наложена от работата на местните инициативни групи (МИГ) за разработване на локални програми, задоволяващи потребностите на местните общности следва да се развие в посока дейности в областта на образованието и обучението. Към настоящия момент голяма част от дейностите на местните инициативни групи се реализират в сферата на земеделието чрез програми, финансирани от Държавен фонд Земеделие по Програма за развитие на селските райони. Местните инициативни групи на територията на страната са над 100 като тяхната координация се осъществява от Националната асоциация на местните инициативни групи в България.

Асоциацията цели:

- Да представлява компетентно местните инициативни групи (по-нататък в Устава – „МИГ“) пред управляващите органи на оперативните програми и всички останали институции, като осигури необходимия за това експертен капацитет;
- Да създаде условия за ефективно взаимодействие между МИГ;
- Да защитава интересите на МИГ и да ги подпомага при изпълнението на Стратегиите за водено от обществото местно развитие (СВОМР);
- Да работи за привличането на все по-голям и разнообразен финансов ресурс (включително и алтернативни начини на финансиране) в МИГ;
- Да обърне специално внимание на проблемите свързани с процесите на обезлюдяване на селските райони и да предложи адекватни мерки;
- Да участва в международни проекти, както и в проекти с директно финансиране от ЕС в интерес на всички МИГ в България;
- Установяване на връзки с възможно най-голям брой сродни асоциации в Европейския съюз и извън него;
- Да стане основоположник на балканска асоциация на МИГ със седалище в България;
- Да стане член на Европейската асоциация за развитие на селските райони по подхода LEADER (ELARD);

- Да представя своите виждания по изпълнението и по-нататъшното развитие на подхода LEADER в България.

Механизмите за финансиране на специфични дейности и проектите чрез местните инициативни групи в областта на образованието и обучението ще съдействат за повишаване на адаптацията на населението на пазара на труда спрямо регионалните особености, ще повиши конкурентоспособността на отделните райони в страната чрез предоставяне на висококвалифицирани кадри и ще създаде предпоставки за ускорено развитие на икономиката базирана на знанието.

**УО на Оперативна програма Добро управление 2014-2020, не носи отговорност за публикуваните материали.*

